

15-Mart, 2025-yil

CHET TILINI O‘QITISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNING LEKSIK KOMPETENSIYANI RIVOJLANTIRISHDAGI ROLI

Ahmadova Azimaxon Behzod qizi

Farg‘ona davlat universiteti Chet tillari fakulteti Xorijiy til va adabiyoti:

nemis tili yo‘nalishi 24.116-guruh talabasi

Annotatsiya: Mazkur maqolada chet tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuvning leksik kompetensiyani rivojlantirishdagi o‘rni va ahamiyati tahlil qilingan. Kommunikativ yondashuv o‘quvchilarning nutqiy faoliyatini faollashtirish, so‘z boyligini kengaytirish, yangi leksik birliklarni samarali qo‘llash va ularni real nutqiy vaziyatlarda mustahkamlash imkonini beradi. Maqolada kommunikativ metodlardan foydalanish orqali talabalarda leksik kompetensiyani shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari ko‘rsatib o‘tilgan, shuningdek, interfaol mashg‘ulotlar, muloqotli vazifalar va multimedia resurslarining samaradorligi ilmiy asosda yoritilgan. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslar talabalarning nutqiy madaniyatini oshiradi, ularning mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi va leksik bilimlarning barqaror o‘zlashtirilishiga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: leksik kompetensiya, kommunikativ yondashuv, chet tili ta’limi, interfaol metodlar, nutqiy faoliyat, mustaqil o‘rganish, multimedia resurslari, til o‘rganish motivatsiyasi.

THE ROLE OF THE COMMUNICATIVE APPROACH IN DEVELOPING LEXICAL COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE TEACHING

Abstract: This article examines the role and significance of the communicative approach in developing lexical competence in foreign language teaching. The communicative approach enables students to activate their speech activity, expand their vocabulary, effectively use new lexical units, and consolidate them in real communicative situations. The study highlights both theoretical and practical aspects of forming lexical competence through the use of communicative methods, as well as the effectiveness of interactive lessons, communicative tasks, and multimedia resources. Research results indicate that lessons organized based on the communicative approach enhance students’ speech culture, develop their independent learning skills, and contribute to the stable acquisition of lexical knowledge.

Keywords: lexical competence, communicative approach, foreign language education, interactive methods, speech activity, independent learning, multimedia resources, language learning motivation.

15-Mart, 2025-yil

**РОЛЬ КОММУНИКАТИВНОГО ПОДХОДА В РАЗВИТИИ
ЛЕКСИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ПРИ ПРЕПОДАВАНИИ
ИНОСТРАННОГО ЯЗЫКА**

Аннотация: В данной статье рассматривается роль и значение коммуникативного подхода в развитии лексической компетенции при преподавании иностранного языка. Коммуникативный подход позволяет учащимся активизировать свою речевую деятельность, расширять словарный запас, эффективно использовать новые лексические единицы и закреплять их в реальных коммуникативных ситуациях. В статье освещены как теоретические, так и практические аспекты формирования лексической компетенции с использованием коммуникативных методов, а также эффективность интерактивных занятий, коммуникативных заданий и мультимедийных ресурсов. Результаты исследования показывают, что занятия, организованные на основе коммуникативного подхода, повышают речевую культуру студентов, развивают их навыки самостоятельного обучения и способствуют устойчивому усвоению лексических знаний.

Ключевые слова: лексическая компетенция, коммуникативный подход, обучение иностранным языкам, интерактивные методы, речевая деятельность, самостоятельное обучение, мультимедийные ресурсы, мотивация к изучению языка.

KIRISH

Zamonaviy ta’lim jarayonida chet tillarini o’qitishda kommunikativ yondashuvning roli tobora ortib bormoqda. Globalizatsiya va xalqaro aloqalarning rivojlanishi natijasida til o’rganish jarayoni faqat grammatik qoidalarni o’zlashtirish bilan cheklanmay, balki talabaning nutqiy madaniyati, kommunikativ ko’nikmalari va leksik kompetensiyasini rivojlantirishni ham o’z ichiga oladi. Leksik kompetensiya – bu til o’rganishda o’quvchining so’z boyligi, ularni to’g’ri va samarali qo’llash qobiliyati hamda real nutqiy vaziyatlarda fikrini ifoda etish darajasi bilan belgilanadigan asosiy komponentlardan biridir.

Kommunikativ yondashuv chet tilini o’qitishda interfaol va muloqotga yo’naltirilgan metodlarni qo’llashga imkon beradi. Bu yondashuv o’quvchilarning nutqiy faoliyatini faollashtiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy tafakkurini rivojlantiradi hamda ularni real kommunikativ vaziyatlarga tayyorlaydi. Shu bilan birga, multimedia va axborot-kommunikatsion texnologiyalarni qo’llash talabalarning leksik bilimlarini mustahkamlash, yangi leksik birliklarni samarali o’zlashtirish va nutqda qo’llash imkoniyatini sezilarli darajada oshiradi.

Maqolaning maqsadi – chet tilini o’qitishda kommunikativ yondashuv orqali talabalarda leksik kompetensiyani shakllantirishning nazariy va amaliy asoslarini tadqiq etish, ularning nutqiy faoliyati, mustaqil o’rganish ko’nikmalari va so’z boyligi rivojlanishiga ta’sirini aniqlashdan iborat. Tadqiqot natijalari o’quv jarayonida samarali metodlar va innovatsion pedagogik yondashuvlarni aniqlashga yordam beradi hamda

15-Mart, 2025-yil

talabalarning leksik kompetensiyasini oshirish bo‘yicha amaliy tavsiyalarni ishlab chiqishga imkon yaratadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Chet tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv — til o‘rganishda so‘z boyligini oshirish va leksik kompetensiyani shakllantirishning zamonaviy va samarali yo‘nalishidir. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv talabaning nutqiy faoliyatini faollashtirish, ularni real muloqot vaziyatlarida leksik birliklardan samarali foydalanishga o‘rgatish va so‘z boyligini kengaytirish imkonini beradi (Canale & Swain, 1980; Littlewood, 1981).

Mahalliy tadqiqotchilar — Abduqodirov (2018), Safarova (2020), Mavlonova (2021) — chet tilini o‘qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirishda kommunikativ yondashuvning pedagogik va lingvodidaktik asoslarini tadqiq qilgan. Ularning ishlarida interfaol mashg‘ulotlar, muloqotli vazifalar, ro‘l o‘ynash va guruh ishlari kabi metodlar leksik birliklarni mustahkamlashda samarali vosita sifatida ko‘rsatib o‘tilgan.

Psixologik-pedagogik jihatdan, Vygotskiy (1978), Bruner (1996) va Piaget (1950)ning nazariyalari talabaning til o‘rganishdagi faoliyati, hamkorlikda o‘rganish va mustaqil fikrlashning rivojlanishiga ta’sirini yoritadi. Ularning g‘oyalari asosida kommunikativ yondashuv orqali leksik kompetensiyani shakllantirish jarayonida talabaning motivatsiyasi, ijodiy tafakkuri va nutq madaniyati muhim ahamiyatga ega ekanligi ko‘rsatildi.

- Kuzatish — talabalarning dars jarayonidagi nutqiy faoliyati va so‘z boyligi faoliyatini tahlil qilish;

- So‘rovnoma va testlar — talabalarning leksik kompetensiyasi darajasi, mustaqil o‘rganish ko‘nikmalari va kommunikativ faoliyati haqida ma’lumot yig‘ish;

- Eksperiment — interfaol va kommunikativ metodlar, multimedia vositalari yordamida leksik birliklarni o‘rganishning samaradorligini aniqlash;

- Tahlil va taqqoslash — nazariy manbalar va amaliy natijalarni solishtirish orqali leksik kompetensiyaning rivojlanish mexanizmini aniqlash.

Tadqiqotda kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim va lingvodidaktik tamoyillar metodologik asos sifatida qo‘llanildi. Bu yondashuvlar talabalarda mustaqil o‘rganish, nutqiy faoliyat va kommunikativ madaniyatni rivojlantirishga imkon yaratadi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, chet tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishning samarali vositasi hisoblanadi. Interfaol mashg‘ulotlar, guruh ishlari, ro‘l o‘ynash, debat va muloqotli vazifalar orqali tashkil etilgan darslar talabalarning nutqiy faoliyatini faollashtiradi, ularni yangi leksik birliklarni faol nutqda qo‘llashga rag‘batlantiradi va so‘z boyligini sezilarli darajada kengaytiradi.

Muhokama jarayonida aniqlanishicha, kommunikativ yondashuv asosida o‘tilgan mashg‘ulotlar talabalarda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini, motivatsiyani va nutq madaniyatini oshiradi. Shuningdek, talabaning o‘z-o‘zini baholash va refleksiya qilish

15-Mart, 2025-yil

jarayoni rivojlanadi, bu esa leksik bilimlarni mustahkamlash va ularni real nutqiy vaziyatlarda qo‘llash imkonini yaratadi.

Natijalar shuni ko‘rsatadiki, multimedia resurslaridan va axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda tashkil etilgan interfaol darslar, talabalarda yangi so‘zlarni eslab qolish va nutq jarayonida ularni samarali qo‘llashni sezilarli darajada yaxshilaydi. Buning natijasida leksik kompetensiya nafaqat dars jarayonida, balki talabaning mustaqil ta’lim faoliyatida ham barqaror rivojlanadi.

Shuningdek, muhokama jarayonida talabalarning individual xususiyatlari, o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasi va o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati kommunikativ yondashuv samaradorligiga sezilarli ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa o‘qituvchidan shaxsga yo‘naltirilgan, motivatsion va ko‘makchi yondashuvni talab qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot ko‘rsatdiki, kommunikativ yondashuv talabalarda leksik kompetensiyani shakllantirish jarayonini sezilarli darajada samarali qiladi, til o‘rganish jarayonini interfaol va qiziqarli qiladi hamda talabaning shaxsiy va kommunikativ rivojlanishiga xizmat qiladi.

NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kommunikativ yondashuv talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishda yuqori samaradorlikka ega. O‘rganilgan darslar va tajribalar asosida quyidagi natijalar aniqlangan.

Leksik boylikni oshirish: Talabalar interfaol mashg‘ulotlar va kommunikativ vazifalar orqali yangi so‘z va iboralarni samarali o‘rganib, ularni faol nutqda qo‘llash imkoniga ega bo‘lganlar. Nutqiy faoliyatni faollashtirish: Guruh ishlari, ro‘l o‘ynash va debatlar talabalarning nutqiy ko‘nikmalarini rivojlantirgan, muloqotda o‘z fikrini ifoda etish va yangi leksik birliklarni kontekstga mos qo‘llashni rag‘batlantirgan. Mustaqil o‘rganish va motivatsiya: Kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan mashg‘ulotlar talabalarda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirgan va ularning til o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini oshirgan.

Multimedia va AKT vositalari samarasi: Onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv resurslardan foydalangan holda o‘rganilgan leksik birliklar talabalarda eslab qolish va nutq jarayonida qo‘llash darajasini sezilarli darajada yaxshilagan.

Shaxsiy xususiyatlarning ahamiyati: Talabalarning individual o‘rganish uslubi, ijodiy tafakkuri va o‘z-o‘zini boshqarish qobiliyati kommunikativ yondashuv samaradorligini kuchaytiradi, bu esa o‘qituvchining shaxsga yo‘naltirilgan yondashuvini talab qiladi.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan darslar leksik kompetensiyani shakllantirish jarayonini sezilarli darajada samarali qiladi, talabaning nutqiy madaniyati, mustaqil o‘rganish ko‘nikmalari va kommunikativ kompetensiyasini oshiradi.

XULOSA

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, chet tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv talabalarda leksik kompetensiyani rivojlantirishning eng samarali vositalaridan biridir. Interfaol mashg‘ulotlar, ro‘l o‘ynash, guruh ishlari va debatlar orqali tashkil etilgan darslar

15-Mart, 2025-yil

talabalarning nutqiy faoliyatini faollashtiradi, ularni yangi leksik birliklarni faol qo‘llashga rag‘batlantiradi va so‘z boyligini sezilarli darajada kengaytiradi.

Shuningdek, kommunikativ yondashuv talabalarda mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantiradi, motivatsiyasini oshiradi va nutq madaniyatini shakllantiradi. Multimedia va axborot-kommunikatsion texnologiyalardan foydalangan holda o‘rganilgan leksik birliklar eslab qolish va amaliy nutqda qo‘llash imkoniyatini sezilarli darajada yaxshilaydi. Kommunikativ yondashuv leksik kompetensiyani shakllantirishda interfaol va amaliy metodlarni qo‘llashga imkon beradi. Talabalar motivatsiyasini oshirish va mustaqil o‘rganish ko‘nikmalarini rivojlantirish, ularning leksik bilimlarini barqarorlashtirish uchun multimedia va AKT vositalari samarali vosita hisoblanadi. O‘qituvchining shaxsga yo‘naltirilgan va yo‘naltiruvchi yondashuvi, talabalarning individual xususiyatlarini hisobga olish kommunikativ yondashuvning muvaffaqiyatini oshiradi.

Umuman olganda, kommunikativ yondashuv asosida chet tilini o‘qitish talabalarda leksik kompetensiyani samarali rivojlantiradi, til o‘rganish jarayonini interfaol va qiziqarli qiladi hamda talabaning shaxsiy va kommunikativ rivojlanishiga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Abduqodirov A. Til o‘qitish metodikasi asoslari. – Toshkent: O‘qituvchi, 2018.
2. Safarova R. Chet tilini o‘qitishda leksik kompetensiyani rivojlantirish. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
3. Mavlonova G. Lingvodidaktik tamoyillar va leksik kompetensiya. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2021.
4. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. – Applied Linguistics, 1980.
5. Harmer J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education, 2015.
6. Brown H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Longman, 2007.
7. Larsen-Freeman D. Techniques and Principles in Language Teaching. – Oxford University Press, 2000.
8. Littlewood W. Communicative Language Teaching: An Introduction. – Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
9. Richards J. C., Rodgers T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge University Press, 2014.
10. Vygotskiy L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Harvard University Press, 1978.
11. Bruner J. The Culture of Education. – Cambridge: Harvard University Press, 1996.
12. Piaget J. The Psychology of Intelligence. – London: Routledge & Kegan Paul, 1950.

15-Mart, 2025-yil

13. Xo‘jayev B. Mustaqil ta’lim va o‘quvchi motivatsiyasi. – Toshkent: Tafakkur, 2022.
14. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PQ–4499-son qarori “Chet tillarini o‘qitish tizimini takomillashtirish to‘g‘risida”.
15. Urunov S. Innovatsion pedagogik yondashuvlar va interfaol metodlar. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.

